

ingrederef, nisi veram fidem amplecteretur. Quare confusa et penititia, fideiisque amplectens, et communicaens admissa fuit ad S. Sepulcrum, illudque venerata est. Et cap. xix, narrat Palestina. Dux volenter ingredi S. Sepulcrum ab ariete apparet, et cornibus eum impetuente, fuisse reflectum, idque sepius, eo quod Severianus esse, quare abjecti heresim, et communicaens calidum Domini, liberum permisus est illud im-
trare et venerari.

Audi quid ex S. Augustino scribat Gregorius Turonensis, lib. *De Gloria Martyr.* cap. vii: « Terra ipsi insuper quae domini adjacet sepulcro, divina quamdam ex Dominico corpore proxime posito virtutem hauis, ut merito fideles illuc peregrinantes avide solerent ex ea accipere, qua tum ad mortos curandos, tum eliam ad demones fugandos uti conseruerunt. » Deinde id ipsum confirmat testimonio S. Augustini: « Est ejus rei locuples testis S. Augustinus, dum haec sit de Ilespero viro tribunio: Acceserat autem ab amico suo terram sanctam de Hierosolymis allatum, ubi sepulchrum Christus die tertio resurrexit; eamque suspenderat in cubiculo suo, ne quid malum viam ipse patetur. At ubi dominus ejus ab illa infestatione purgata est, quid de terra illa fieret cogitabat, quam diutius in cubiculo suo reverentes causa habere nobeat. Forte accedit, ut ego et collega meus Maximus Episcopus in proximo essemus; ut veniremus rogavit, et veniamus; eumque omnia nobis retulisset, etiam hoc petivit, ut infoderetur alieni, atque illi orationum locus fieret, ubi etiam possent Christiani ad celebrandas que Dei sunt congregari. »

Quinto, sepulcrum Christi gloriosum est annua representatione et pompa, qua fideles multis in locis Sabbato sancto quotannis solent magnificum Christo passo et mortuo sepulcrum excitare, eisque sepulturam gloriosam representare.

Denique sepulcrum Christi gloriosum fuit, magnifica Christi ex eo resurrectione, qua illud per dotem subtilitatis penetrauit.

Rupertus Tuftiensis, lib. *VIII De Divita, Officis.* cap. iv, narrat, anno Domini 1111 configuisse Leodii in monasterio S. Laurentii, cum Sabbato sancto caneretur antiphona: « Mulieres sedentes in monumentum; » Religiosi cujusdam cingulum, quo erat succinctus, ante pedes ejus quasi projeccio exiliuisse, quod arripiens ipse ut se rursum eingredet, vidit nodo astrictum et clausum, atque sibilum accidit:

Sic potius dux Christus predice sepulcro.

Simili miraculo annuali et zona clausa elabentis in terram sine ulla annuali aut zone fractura, Christum et clausum virginis matris utero prodiisse demonstrat S. Augustinus, lib. *XXXII De Civit. cap. viii.*

Pari modo sicut Christi, ita et Christianorum illustrum sepulcra volunt Deus esse gloria, ut etiam in illis, non tantum in suo Christus esset glo-

riosus Ita S. Catharina martyrum subitura oratio fuit: « Da, Domine Jesu Christe Deus meus, ut hoc corpus meum, quod pro te fuit concisum, non possit ab his aspicere qui querunt illud. » Deus ita angelis honorans et exaudiens Martyrem suam, misit Angelos, qui corpus ejus composuerunt, visquisti sunt ab his qui presentes erant, illud in Sina montem deducere. Ita habet ejus Vita.

S. Amrogastes Episcopus, insignis fidelis contra Arianos propagator anno Domini 456, moriturus se jussit sepeliri sub arbore, quam suffidentes conspicuum sarcophagum splendidissimum marinorum preparatum, qualem forte nullus omnino regnabit, inquit Victor lib. *I Wandal.*

Theodosius Abbas, S. Remigii discipulus, qui a mortuis suscitatus filium Theodorici, filii Clodovei regis Francorum, cum multis virtutes operatus esset, et Angelos eum suscepientibus cum gloria migrasset, Theodosius rex, ad monasterium veniens, sanctum corpus propriis hunceras ad sepulcrum exiit. Ita Usuardus in *Martyrolog.* junxit.

S. Ermelensis virgo, corpus affligens jejuniis et s. Ermelensis, mortis ab angela. laudes ab angela. mortis, mortuora honora fuit Angelorum chorus Christo canentibus gloriam, et quia Christus fuit dilecta, ab ipsa est officiosissime sepulta, inquit Vite 29 octobris.

S. Petrus Abbas, in mari demersus, ignobilis loco a loci incolis sepultus est. Sed Deus, ut quanti esset meriti ostenderet, omni nocte supra sepulcrum ejus misit lucem radiantem: quod advertentes incole, eum Bononiensem transulerunt, et in ecclesia honorifice sepelirunt, ut refert Beda, lib. *I Histor. Anglic.* cap. *XXXII.*

B. Sigismundus Burgundie rex, cum a Clodoveo tribusque ejus fratribus, filiis Clodovei Francie regibus, iuste regno et vita spoliatus esset, atque cum conjugi et liberis in profundum pectus precipitatus, mox in puto clara lux refulsa. ac S. Mauritius cum Thebas (quorum corpora in eadem urbe Aganensis quiescebant) S. Avito apparet, eorum in codis gloriam demonstravit, uti narrat Gregorius Turonensis, lib. *III De Gest. Frane.* cap. vi, et lib. *De Gloria Martyr.* cap. *LXXI* et *LXXV.* Baroniis et aliis.

S. Cerbonius, Episcopus Populoni, jussi mortui eius in sua ecclesia, licet a Longobardis inessa, sepeliri: factum id est eis insciis et invitatis; nam coorta ingenti procilla, quae annis dispulli, sola navis quia vehementer Sancti corpus, immunit fuit a pluvia circumqueaque depulente, uti refert S. Gregorius, lib. *III Dialog.* cap. xi.

Anno Domini 4007, mortuus est Ratisbona S. Romualdus Abbas S. Emmeram, cuius feretro Henricus Germanorum rex, et postea imperator,

proprimo supposuit humerum, ut illud ad sepulturam deferret, uti ex Arnulfo Comite refert Barnius.

Anno Domini 1079, elevatum est S. Gerardi Martyris corpus, et Ladislai regis Hungarie, ac principum humeris translatum, honorificeque depositum miraculis coruscat, ut habet ejus Vita 24 septembri.

S. Constantius, Episcopus Perusinus et Martyris corpus, et Ladislai regis Hungarie, ac principum humeris translatum, honorificeque depositum miraculis coruscat, ut habet ejus Vita 24 septembri.

S. Daniel Stylites extremum ag-

ret spiritum, aderat Antistes Episcoporum, is crux

Euphemius, cum aliis ad emigrationem animo

ejus qui possidebatur a diabolo, ac pergebat ad

columnam: qui et Sanctorum ad Sanctum ad-

ventum clamando aperta significabat, et eos suis

appellabat nominibus; et ipsum, ut qui convi-

nissent, meminerat Angelorum. Deinde adjiciebat,

fore ut terla hora eus diei Daniel excedat ad

Dominum, et a diuturna habitatione immundus

expellatur spiritus. Quis ultrae suo tempore even-

nunt. Quis autem prius dicta est Rais, magni-

ficie parabat ea que pertinebant ad sepulturam:

et cum multis adduxisset artifices, et iussisset

fieri tumulum in inferiori parte columnae, et us-

que ad fastigium, statuit ex utraque parte tumuli

omnes vidente obscurus; inde in meridianam mo-

nasteri partem secessit, ibique aliquandiu mora-

ta, et ea loca operiens, sic videntibus cunctis ad

enī alta se subduxit, ut nulli esset dubium, quin

ipsa lux quae animas famularum Christi esset du-

tura, vel receptura in colum, et corporibus earum

locum, in quo requiecerat, et diem resurrectionis

essent expectatura, monstraret.

Audi sepulcrum S. Pauli ex S. Hieronymo:

S. Paula, vidua nobilissima Romana, ut audivit sponsum vocantem ad mortem: Surge, veni, proxime mea, speciosa mea, columba mea, quoniam ecce hiems transiit et recessit, pluvia abiit, sic lesta respondit: Flores vini sunt in terra, tempus

sententia advenit. Et: Credo videre bona Domini

in terra viventum. Ex hinc non ululatus, non

planctus, ut inter seculi homines fieri solet;

sed psalmorum linguis diversis examina concep-

tant: translataque Episcoporum manibus et cer-

vicem ferre subiectantibus, cum aliis Pontifices

lampadas cerosoque preferant, alii choros psal-

lendum dicunt, in media ecclesia speluncae Sal-

latoris est posita. » Sed audi funeris pompan:

« Tota ad funus ejus Pala stinarum urbium turbi

convenit. Quem virginum cubicularum

cellula sum tenet? Quam virginum cubicularum

secretia texunt? Sacilegium putabant qui non

tali femina ultimum prestisseret officium. Vidue

et pauperes, in exemplum Dorcas, vestes ab ea

probrias ostendebant. Omnis inopum multitudi-

matum et nutrimenta se perdidiit clamabat. Quod-

que mirum sit, nihil pallor mutaverat faciem:

sed ita dignitas quedam et gravitas ore comple-

verat, ut eam putares non mortuam, sed dormien-

tem. Hebreo, Graco, Latino Syroque sermons Psalmi in ordine personabant: non solum triduo, donec et subter ecclesiam et iuxta specum Domini conderetur; sed per omne hebetoram, cunctis qui venerant suum funus, et proprias lacrymas credentibus. Venerabilis virgo filia ejus Eustochium, quasi ablactata super matrem suam, abhorrerat a parente non poterat, deosculari oculos, harrerat vultu, totum corpus amplectari, et se cum

matre velle sepliri. »

Dum magnus ille Daniel Stylites extremum ag-
ret spiritum, aderat Antistes Episcoporum, is crux
Euphemius, cum aliis ad emigrationem animo
ejus qui possidebatur a diabolo, ac pergebat ad
columnam: qui et Sanctorum ad Sanctum ad-
ventum clamando aperta significabat, et eos suis
appellabat nominibus; et ipsum, ut qui convi-
nissent, meminerat Angelorum. Deinde adjiciebat,
fore ut terla hora eus diei Daniel excedat ad
Dominum, et a diuturna habitatione immundus
expellatur spiritus. Quis ultrae suo tempore even-
nunt. Quis autem prius dicta est Rais, magni-
ficie parabat ea que pertinebant ad sepulturam:
et cum multis adduxisset artifices, et iussisset
fieri tumulum in inferiori parte columnae, et us-
que ad fastigium, statuit ex utraque parte tumuli
omnes vidente obscurus; inde in meridianam mo-

nasteri partem secessit, ibique aliquandiu mora-
ta, et ea loca operiens, sic videntibus cunctis ad

enī alta se subduxit, ut nulli esset dubium, quin

ipsa lux quae animas famularum Christi esset du-

tura, vel receptura in colum, et corporibus earum

locum, in quo requiecerat, et diem resurrectionis

essent expectatura, monstraret.

S. Galus Arvernorum diaconus, et postea Epis-
copus, cernens ad tumulum S. Amabilis milia
fieri miraculosa, adificavit ei in prima templi fronte

egregii operis testudinem, et sub ea altare, coque

transluit solemnitatem sacrum illius corpus, psal-

lente clero, populoque ceroes et lampades ges-
tante, ut habet ejus Vita.

Refer Jacobus Meyerus, lib. *III Annal. Flandr.*
anno Domini 1062, cum quidam fame enectus re-
pertus esset iuxta Aldeburgum, dum sepliretur,

sacerdos prohibuit ne pulsarentur campane, co-

quod homo esset ignorans; sed ecce, stupitus

cunctis, per se era illa miraculose personauerunt.

Tertio, bestiae fore Sanctorum corpora seplie-
runt, vel tutate sunt. Ita cum S. Antonius vallet
seplire S. Paulum, duo leones plurantes, pedi-
bus suis terram effundentes, foveam illi parave-
runt.

Sic leo pedibus eruit terram, fossamque efficit,
in qua Zozimus corpus S. Marie Aegyptiacam se-
peli.

Porro inventi Zozimus corpus ejus mortuum
cum hac inscriptione in terra: « Sepeli, Abba
Zozimus, miseris Mariae corpusculum, reddere terrę
quod suum est, et pulvrem pulveri adiice, et ora
Dominum pro me. » Ita habet ejus Vita 2 aprilis.

S. Anastasius Martyris in Perside corpus, anno
Domini 627, canes illesem servarunt, quod fide-
les deinde in S. Sergii Martiris monasterio hone-

ritice sepelientur. Ita habet ejus Vita, et ex ea Baronius.

S. Stanislai Episcopi Cracoviensis et Martyris, Boleslao rege occisi, corpus feris projectum aquila inustitate magnitudinis defunderunt a canibus et avibus.

Tempore a regnante Largitione, unde?

Rursum sepulcrum Marlyrum erat altare; quia enim Martys instar holocausti erant immolati Deo supra altare, hinc sub eo sepeliebantur, iuxta illud Apoc. vi: « Vidi subitus altare animas interfectorum proper verbum Dei, et propter testimonium quod habebant. » Id fidelis primo, ut loco tam sacro honorarent Martys; secundo, ut Marlyrum corpora orantibus essent excitamentum deventionis et virtutis; tertio, ut Martys eorum praecepit deum offerrent et adjuvarent. Hinc altare vocabatur Sepulcrum Martys, Marlyrum, sive Confessio. Hinc rursum hisce oculi sepulcris et alibus superedificata ecclesia, vocabatur Marlyrium. Ita in Concilio Chalcedonensi vocatur Marlyrium, id est Ecclesia, S. Euphemia. Inde quovis ecclesia dicta est Marlyrium, uti ecclesie Resurrectionis Hierosolymis in Golgotha erecta, dicta est Marlyrum, ut Cyrilus Hierosolymitanus, catechesi 16. Vide Baronium in Martry. 6. juli. Atque huc est origo et causa cur Roma in Vaticano, in templo S. Pauli, S. Laurentii, S. Sebastiani, S. Cecilliae, S. Susanne, et alibi passim in templis videamus gradus et descensus in cryptas, sive in sacella subterranea. In hisce enim cryptis proprie sepeliebantur Martys: unde vocabular ipso crypta sive sepulcrorum Martys, Confessio vel Martryum: super quam deinde edificabat altare et templum, quod exinde quoque Martryrum dicebatur. Atque hinc intelligimus illud quod toties in Vitis Sanctorum legimus: « His sanctus sepulcrus est in Confessione S. Laurentii, S. Susanne, S. Priscae, » etc. Nam in confessione, idem est quod in crypta vel sepulcro. Nec enim totum tempium vocabatur Confessio, sed Martryum, ut solerit annofavit Baronius.

S. Lucia
dus
delphini
B.D.

Audi miram S. Luciani sepulcrum ex ejus Vita, et ex Baronio, anno Christi 326. Lucianus Martyr cum iussu Imperatoris Maximiani in mare projectus esset, magno lapide appensum, ut submersus nusquam appareret, et corpus ejus nullam asseretur sepulcrum; Martyr in somnis apparet euidam Glycera discipulo suo, qui tunc versabatur in adversa regione Nicomedie, dixit ei: O tu! cum primum mane surrexis, abi in hunc locum, cedens locum littoris; te enim ibi conveniam. Ille assumens socios venit in locum qui fuerat et significatus. In eo autem ingens delphinus ascendebat e mari, et ad terram contendebat. Ferrebat autem extensem mortuum, tanquam in lecto jacentem. Cumque accederet ad littus, fluctu sublimi fuit sublatum, et terra mortuum appulit. Atque ille quidem statim expiravit. Hic autem omnia cum S. Helena perceperisset, ut erat Sanctorum

Martyrum studiosissime, digno trophoeum solum Martyris ornare decrevit, atque illic sumptuosam desuper basilicam erigendam curavit.

Narrat Baronius, anno Christi 878, quendam instinctu Photi violentam sepulcrum S. Ignati Patriarche, cuius amplus erat Photius, morte fuisse percessum. Quomodo irreverentia in sepulcrum S. Equitii sit punita, narrat S. Gregorius, I Dialog. cap. IV.

Exstat hic Roma sepulcrum Thome de Vio Cardinalis Cajetani, qui in D. Thomam et sacram Scripturam subtilis edidit Commentarios, humiliat eum illustris: voluit enim sepeliri non in ecclesia Fratrum Praedicatorum, sed ante eam: eo quod ecclesia tali se indignum existimat. Vidi ego sepium lapidem sepulcrealem, simpliciter ejus tantum nomine inscriptum: vidi et celebravanti viri humilitatem.

Denique gloriosa sunt Sanctorum sepulcrorum, que corpora eorum a multis annis, imo saeculis emortua, integrum adhuc et incorrupta cum carne et membris omnibus conservant. Vidi Tridenti integrum corpus S. Simonis pueri a Judeis occisi: vidi et Bononiae integrum corpus S. Catharine Bononiensis sedentis in cathedra. Ita hic nuper a Clemente VIII Pontifice integrum repertum est corpus S. Ceciliae, quod omnibus horrorem et reverentiam incolit: ut merito jam templo eius marmore et lampadibus plurimis semper ardoribus resplendet, et ingradientibus oculi speciem obiciat. Pari modo glor' sum hic est S. Agnetis sepulcrum, aqua et S. Pudentiane, S. Praxedis, S. Felicitatis, S. Susanne, S. Alexii, cuius gradus (sub quibus in domo paterna, dilituit) ac imago B. Virginis, qua Edesse ejus latebrae et sanctulatae patefecit, in ejus templo marmore ostenduntur, ac mire hominum concursu et veneracione celebrantur. Quin et ipse crypta et catacombe, in quibus secentibus Imperatoribus Christiani latibant et sepeliebant, iam a fidelibus mire coluntur. Videre est multos prostratos ipsam terram, ipsa pavimenta, quae olim calcabant, demise exoscolari, suspiria et gemini in celum emittere.

Porro quam gloria sunt SS. Petri et Pauli sepulcrorum quis explicet? Videre est tres fontes ex recto S. Pauli capite exsileniente, et ejus glorian secuuli omnibus celebrantes. Videre est basilicas a Constantino in eorum honorem erectedas, ac basilicae S. Petri in Vaticano a S. D. N. ^Paulo V vere orbis miraculosa, effectana et perfectana. Videre est Prelatos et Principes ad sepulcrum eorum prosteri, pavimenti pulvri osculari, vota nuncupare, etc. Hec est fama eorum posthumia, haec est gloria omnibus Sanctis ejus, haec corone, hi triumphi. Nulla jam supersunt sepulcrula Pompei, Scipionis, Augusti, Neronis, Trajanii; perit memoria eorum cum sonitu: at sepulera Apostolorum, Martryum, Virginum marmore, auro et gemmis coruscant, celebrantur et adorantur: quia beatam

resurrectionem expectant in gloria, qua iam anima eorum fruuntur. Haec virtutis est laurea. Constantinum Imperatorem vita functum Constantinus filius infra basilicam SS. Apostolorum tumulare non est ausus, sed in ejus atrio. Quod expedit S. Chrysostomus, hom. 26 in epist. II ad Corinth., ait: « Hic quoque (Constantinopolis) Constantinum Magnum filius ita demum ingenti honore ne affectum existimat, si cum in Piscatoris vestibulo condetur; quodque Imperatoribus sunt in aulis janitores, hoc in sepulcro piscatoribus sunt Imperatores. Atque illi quidem, vel domini, interioris loci partes obtinent, hi autem velut acoeli ac vicini, praedare secum agi putantur, si vestibili jauja ipsi assignatur. » Ostentari ergo SS. Apostolorum sunt reges.

41. ET ERIT IN DIUILLA: ADIUCET DOMINUS SECUNDO MANUM SUAM AD POSSIDIENDUM RESIDUM POPULI SUI. — Quenam est hinc secunda populi a Deo possedit? Primo, S. Hieronymus putat primam Dei possessionem fuisse Gentes, que prius ad Christum conversa sunt; secundam Judeos, qui post Gentes creduntur sunt.

Secundo, S. Thomas, Haymo, Dionysius, Lyranus respondent primam possessionem fuisse deitas, quos Christus predican per se convertit, secundam fuisse eos, quos Apostoli post Christum conversione converterunt.

Tertio, ali primam possessionem censem fuisse in primo Christi adventu, secundam fore in secundo; tune enim reliqua Iudeorum salvabuntur.

Quarto, Sanchez primam possessionem fuisse dicit Ezechiam et Judeos, quos Deus e manibus Senacharibis eripuit sibi vindicavit; secundum fuisse Judeos, qui a Cyro et Babylonie in Iudeam remissi sunt. Verum alludit quidem Propheta, et quasi obiter perstringit redditum a Babylonie quasi typum, sed sub eo alium nobiliorum intelligit. Cade

Quinto et optimo, prima populi a Deo vocatio et possessio fuit, quando Deus Judeos per Mosen evocavit, et edidit ex servitio Egyptiaci, sibi que in Sina per legem devinxit. Secunda fuit, qua Christianos per Christum a diabolis servitute liberavit, sibique in Sion per Evangelium astrinxit: illa enim prior fuit typus et figura posterioris, ut patet ex vers. ult. Sensus ergo est, q. d. Sic ut Deus ex Egypto salvavit populum suum, et illi primam legem in tabulis lapidis dedit, itaque eos fecit suum populum suumque peculium, Exodi cap. xix, 5; sic Christus adventu suo a peccato, et morte eterna liberavit fidèles, habituque novam legem, qua quedam ad veterem legem adjicit, quibus illa perfectior reddetur, atque per predicationem, fidem et gratiam suam possidebit corda credentium, totamque Ecclesiam in sempiternum.

QUOD RELINQUETUR AB ASYRIIS, ET AB EGYPTE, etc. Reconsent varias provincias, per quas ob bella et clades diversas dispersi sunt Israelite colligendi

ab Apostolis, ut possideantur a Christo et Ecclesia: nam primo, abducti sunt in Assyrios a Samanasa.

Secundo, in Egyptum multi cum rege Joachim a Pharaone Necho abrepti sunt, IV Reg. xxiii, 33.

Tertio, fugerunt « in Phetros », id est in Arabinam Petram, cuius metropolis erat urbs Petra; vel ad Parthos, vel potius in Phatras, quae est urbs Egypti: ad hanc enim Iudei fugientes Chaldeos contulerunt, ut patet Jerem. xvi, 1. « Phetros » enim et « Phatras » hebrei isdem litteris scribuntur, et solis punctis discriminantur. Ita Sanchez.

Quarto, nomina « Elam » olim continebantur Perse, Medi, Sogdiani et Bactriani: postea tamen Elamitarum regio contracta fuit, et pars, quae supra Eusevium flumen sita est, dicta est Elamitica: que infra, dicta est Susiana. Ita conciliandus est S. Hieronymus, qui cum Danièle, cap. viii, Susan collocat in Elamitide cum Gentilibus scriptoribus, qui volunt Susan pariem fuisse Persicam, nomine regiam illorum, et que denominari Susianam provinciam. Vide Penerium in cap. viii Daniel., lib. IX, Ques. IV. « Elam » urbs regioni nomen dedit, quam Benjamin in Itinerario male confundit cum urbe Susan.

Quinto, « Semmar » est Babylonica. « Emath » ad Libanum spectat, non longe distans a Damasco, a qua ad rivum, seu torrentem Egypti longitude terra promissionis describatur in sacra Scriptura.

Sexto, « insula maris » vocantur Graecia, Italia, Hispania, et tota Occidentalis plaga, quae quasi clauditur Oceani ambitu, longer contractior, quam vasta illa Asia et Africa. Ita S. Hieronymus et Cyrilus. Jam sensus est, q. d. Ubilibet locorum et gentium dispersi fuerint reliquiae Iudeorum, inde a Deo evocabuntur, et convergentur ad Christum, ut dixi cap. precedet, vers. 21. Ita S. Hieronymus, Basilios, Cyrillos et Procopius.

42. ET LEVABIT SIGNUM IN NATIONES. — Sicut dux vexillorum erigit, coque convocat suos milites dispersos, vel profugos in alias regiones: ita Christus erigit, vexillum crucis, crux Christi praedicabit et erigebit apud omnes gentes, quae ad Christum converse, confluent ad hoc ejus vexillum, uti et reliquia Iudeorum et Israhitarum: id ceptum est ab Apostolis, sed perficietur in fine mundi (1).

43. AUERETUR ZELOS EPHRAIM, ET HOSTES JUDA PERIBENT. — Sanchez per zelum accipit studium

(1) Desumptum a more Imperatorum qui collectus milites signum sive vexillum ponunt in colla aut monte ad quod copie confluunt. Caesar, de Bello Gall. lib. II, cap. x: « Casari omnia uno tempore erant agenda. Vexillum proponendum quod erat insigne, cum ad arma curri oportere. » Ammianus in Hist. Valentin., lib. XXVII, cap. x: « Signis illico fixis ex more, cum uniquid ad arma concilaretur, imperio principis et ductorum stetit regibilis miles. » (Rosenmüller.)

270

COMMENTARIA IN ISAIAM PROPHETAM, CAP. XI.

windictæ, quo Deus et hostes Ephraim, id est Samaritas et Judeos, puniendo persecuti sunt.

Verum S. Hieronymus, Basilius, Cyrillus, Vatibus et alii per zelum accipiunt similitates et odia, que inter regnum Ephraim, id est decem tribum, et regnum Iuda fuerunt maxima. Undo explicans Prophetam subdit: « Ephraim non annibatur Judam, » etc., q. d. Schisma, similitas et bella, quo decem tribus contra duas assidue exercit, tunc cessabunt: « et hostes Iuda peribunt, » id est q. desinent; quia itaque simul redibunt, et convenient in unum orbem Christi. Id explicum est impleri in Apostolis, quorum aliis orientalibus ex decem, aliis ex duabus tribubus, ait Eusebius, in diesque magis impleretur; sed plenissime id fiet in fine mundi. Idem predixit Ezech. cap. xxxvii, vers. 47, dicens duo ligna simul

erunt apud Adrichomium et Baronium; huc enim, ut ei præcedentia, spectant Christi tempora et triumphos, q. d. Reliquum iudeorum, id est Apostoli, et alii ex eis credentes, alacerrime ad Philistinos, Syros, aliasque gentes etiam Orientales tum per terram, tum per mare navibus proficerentur, ut eas et diaboli jugo eruptas Christo prædenteret et subigant. Ita Thomas predatus est India, Bartholomaeus Armeniam, Mattheus Ethiopia, Ita S. Hieronymus, Basilius, Syrus. Vide Cap. XII. Porro involare in humeros vel cervices hostium, est militum acerrimum, qui non nisi mortem spirant, ita ut etiam in humeros et cervices gigantum inviolent et inserviant. Sic Jacob, Genes. xlii, ait Iudea: « Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum. »

PER MARE. — Philisteus enim mari Mediterraneo adiacet. Vatibus verit, ad Occidentem, ut oppositor filii Orientis. Scriptura enim per mare, quod est occidentale Iudeæ, significat Occidentem, q. d. Apostoli subgent Christo tam Orientales quam Orientales populos.

PREDABUNTUR FILII ORIENTIS. — Hi sunt Idumei, Ammonite, et Moabitæ; aut postis Madianita, alique posteri Abraham natæ ex Cetura. Hi enim habitabant ad Orientem posteriorum Isaaci et Imaeidi (qui fuerunt primi Abraham filii), iteque in Scriptura vocantur filii Orientis, ut dixi Genes. cap. xvi, vers. 6 (2).

IMUMEI ET MOAB PREECEPTUM MANUS EORUM. — Scilicet sequuntur, q. d. Iussi et nutibus Apostolorum obediunt. Solent enim principes et magistri non soli ore, sed et manu aut digitu indicare subditus discipulis sua iussa; sed obslat quo Hebreæ habeant: Edom et Moab erit innissio manus eorum, et filii Ammon obedientia eorum, id est, ut Septuaginta et Chaldeus, immittent (Apostoli) et inficiant manus in Imumeum et Ammonitas, multoq[ue] ex eis facient obediencias et morigeras, id est convertent ad Christum. Ita Vatibus, hoc est quod Paulus in persona Christi, Psal. LX, 10: « In Idumeam extendam calcamentum meum. »

Rursum imponeant manus baptizando et confirmingo eos. Nonne hoc implerunt est, Act. x, 20, missis Petro Joppen? et Act. viii, 40, a spiritu translato Philippo in Azotum? Jam Azotus et Joppe sunt urbes Idumeæ, at Strabo, Alter S. Hieronymus, Rupertus et Haymo hoc non vobis, sed quoniam pote, vers. 15 et 16, non victoriam, sed regresum filiorum Israel et captivitatem commorantur? Intelligamus ergo Iudei victoriam hanc esse per verbum Dei et praedicationem Evangelii, qua audita filii Dei, qui erant dispersi, ad Deum Israëlis convernerunt, sublato omni impedimento. Neque te coniurant nomina « Assyriorum, » et « humi, » scilicet Euphratis, quæ hic de rectis ex Assyria sit sermo. Nam neque ab Assyria legitur redire Israëlite, neque alter redituri sumi quan modo exposuit; scilicet neque ex Egypti: neque enim rursus exscindendum est illud mare, neque rursus suffocandi Egypti. Quam interpretandi rationem si in Prophetis non adhibeas, aperie judicari te passim coortebebit. (Forierius.)

(1) Et volabunt in humeros, » etc. Hoc de conversione gentium per Apostolos intelligenda sunt, quibus cessi Palestina omnis, et regiones illæ ad quas per mare Mediterraneum adi patet, tota scilicet Europa, Oriens atque Occidens. Quod autem haec spiritualiter, at hinc, intelligenda sint, probant quæ sequuntur, vers. 15 et 16. Nam cum haec vero dicat quod Iudei, velut aves, in terra Palestina, scilicet, subjugantem Itameos, Moabitas, Ammonias et Orientales populos, depredarentur; quoniam pote, vers. 15 et 16, non victoriam, sed regresum filiorum Israel et captivitatem commorantur? Intelligamus ergo Iudei victoriam hanc esse per verbum Dei et praedicationem Evangelii, qua audita filii Dei, qui erant dispersi, ad Deum Israëlis convernerunt, sublato omni impedimento. Neque te coniurant nomina « Assyriorum, » et « humi, » scilicet Euphratis, quæ hic de rectis ex Assyria sit sermo. Nam neque ab Assyria legitur redire Israëlite, neque alter redituri sumi quan modo exposuit; scilicet neque ex Egypti: neque enim rursus exscindendum est illud mare, neque rursus suffocandi Egypti. Quam interpretandi rationem si in Prophetis non adhibeas, aperie judicari te passim coortebebit. (Forierius.)

(2) Quælibet tribus dñis vel familia imperantis nomine designatur. Quando de his ex quibus comporitur tribus, loquuntur, talis vel talis filios eis vocant, et non omnes ex ejus sanguine orti sint, et ipse ex medio tempore vita functione sit. Ita loquendi modus ad regiones ipsas per metaphoram devenit; sic Arabes, Ouled Iass, viant Euphratis; Ouled Chan, les Syriens, Ouled Atouq, Moscovitas dicentur, etc. (Volney, Voyage en Egypte et en Syrie, tom. I, art. 5.)

torum extenderet, veniamque precari. Verum vox eorum vices respiquit, non vicit, ut patet.

Sed cur Noster pro innissio vertit, « preeceptum? » Primo, aliqui causam dant, q. d. Idumei et Moabites tam prii erunt, tamque sancte solent legem Evangelicam, ut possint esse quedam regula, norma, lex et preeceptum manus Apostolorum, id est Spiritus Sancti gratiae, quam manus impositione accepérunt. Sic multi satis violenter explicant.

Secondo, illi, q. d. Prebebunt se facilis et obedientes Apostoli: ut manibus eorum formenterit. Hoc melius est, sed non satisfacit.

Tertio ergo, videtur interpres preeceptum novum usurpare, pro quo quod antedicta capiunt, ut preeceptum sit idem quod ante caput, a verbo preecipio, id est, antecapo, prævenio, preoccupo: tunc enim apice nostra Versio respondet Hebraeo, Septuaginta et Chaldeo, q. d. Primo, Apostoli immittent manum, primo capiunt, et fides subiungit Idumeos et Moabitæ: hi enim Iudei sunt viciniissimi. Sic vocem preeceptus et preeceptum caput Livius, cum ait: Tempore illi preecepto; et Cicero, Tiscul., cum ait: Hoc cogitatum fore beatum, præseruum si et tuis preeceptis bonis contentus essem, nec mortiem, nec deos expavesceret: preeceptis, » id est, prægustatis, et ante capitis; et vocem preeceptio Virgilius, etiolog 3:

Cogite oves, pueri, si lac preeperit astus;

et Cicero, Il Offe.: « Preepliant (id est preeoccupant) oratione benigna multitudinem animos, ad benevolentiam aliciunt milites. » Utitur vero Interpres haec vocem preeceptum potius, quam ante caput, vel ut hebreæ, innissio manus: quia hoc preeceptum Apostolorum vere quoque et proprie fuit preeceptum, id est, instruacio, doctrina, iussio scilicet activa in Apostolis, sed passiva in Imumeis; quia ipsa eam in se receperunt, eisque se subdidierunt.

Wenz. 15. ET DESOLABIT DOMINUS LINGUAM MARIS EGYPTI. — Judei omnia haec ad littoram expectant, quasi futura sub Mossia, sicut facta sunt sub Moysi mari Rubro.

Nota: Lingua maris hebreæ significat sinum, osium, aut brachium maris, quod et mari in terram instar lymphae excurrit, eamque allambit. Lingua ergo maris Egypti, est sinus maris Rubri, quo Oceanus in terram ad Egypti fines usque se insinuat. Ita Forerius, Vatibus, Sanchez hic, Masius, et Serarius in Josue, cap. xv, 2. Hunc enim Hebrei exuenies Egypto siccio pede transierunt, ut sequitur. « Flumen » est Nodus, qui septem rivis et ostiis in mare decurrit.

Jam est hic continua allegoria, quæ tantum significat, quod nullus fluvius, nullum mare, nulla obstructa viarum vel hominum impedimento sint inter Apostolis et alius Christum praedicaturis; quia Deus haec omnia vel amovebit, vel superare

Augus-
tus quo-
modo os-
capit
Egypti-

CAPITULUM XI. DE RIBA MARIS ET DE RIBA MARIS

272

pressit. Verum, ut dixi, hoc Isaiae oracula sublimiora sunt, nec Iudeo-Babylone redeentes, sed Christum et Christianos spectant : et per flumen hic Nilum intelligi patet ex septem rivis, hi enim in solo Nilo reperuntur. Eadem Nili siccitas praedicit inferioris, cap. xix, 5. Quod vero indicat S. Hieronymus, Nilum prius uno alveo fluentem, tunc primum in septem alveos fuisse derivatum, id cum veteribus historiis non consentit (1).

(1) Sub הַנִּילוֹ sic non est intelligendum *Nilus*, multo minus Jordans, sed Euphrates. Et eum sepsilonimo נִילוֹ וְאֶפְרָתָה vocatur quod satis notum, vide supra, vii, 20; viii, 7. Nilus contra quem hand pauci Interpretum hic interplexerunt, occurrit nomine נִילוֹ, Genes. xli, 1; Exod. i, 2; vel נִילוֹ, Num. xxxiv, 5; II Reg. xxv, 7; vel שָׁרֵךְ, in fr. xix, 5, et Gen. xv, 18, (Rosenmüller.)

Observatu dignum est נִילוֹ significare flumen vel torrentem, sive aestate fluat, sive deficit; נִילוֹ autem fluvium

Theodoreus per flumen intelligi, regnum et imperium, quod, cum antea esset unum, a Romanis in septem provincias dicit dissecatum : sed hoc tropologicz dicte, jam ante Theodoreum annotavit S. Hieronymus.

QUI RELINQUETUR AB ASTRIIS.—Vide dicta vers. 12.

magnum et si cum articulo נִילוֹ usurpet (ut in hoc loco), fare Euphratem designare. (Jahn, part. I, cap. 1.)

In fortitudine spiritus tuus, immutes ventum maximum, quod dividit flumen illud in septem rivos (hoc est multos numeros certos pro incerto) qui vado transiri possint. Quia Euphrates posset esse impedimentum electi venientibus ad Assyriam in Ecclesiasticum Jerusalem, Ecclesie Christi figurativam, dividet illum Dominus in tot partes, ut etiam a caleatis circa illum aqua periculum transulti possit. Et sic percuso Euphrate, efficietur via facilis et expedita Israëlitibus ex Assyria, ut olim egressuris ex Egypto.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Est hoc caput opinio[n]e Iesu Christi victoris et salvatoris. Dixerat Propheta in fine cap. p[re]dicto, quod Deus Apostolis et fidelibus complanaret omnia avia et invia, scilicet Hebrews sicavit et complauisit mare Rubrum. Quocirca sicut post translatum maris Rubri, et liberationem a Pharaone, Moses et Hebrews cecinerunt Deo carmen Eucharisticum Exodi xi, ita hic Isaías similia, imo majora Emmanuelis beneficia, quibus nos a peccato et morte liberabit, de quibus hactenus egit, hoc carmine quasi epiphonemate concludens, omnes Stolidas, id est, Christianos ad gratiarum actionem invitat, utque in eo uno, venia et gratia jam ab eo accepta, contempta morte, diabolo, peccati conscientia, infirmitate carnis, et mundo, fidem conquiscent, admonet. Docet enim redemptio[n]is Christi effectum positum esse in animi tranquillitate et fiducia, in qua populus redemptus sancte conquiescit, et fratres ac submixta Iesu auxilio nullum amplius malum metuit, sed haurit in jubilo aquas vivas salientes de fontibus Salvatoris (1).

1. Et dices in die illa : Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi : conversus est furor tuus, et consolatus es me. 2. Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam, et non timabo : quia fortitudo mea, et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem. 3. Hauires aquas in gaudio de fontibus Salvatoris : 4. et dicetis in die illa : Confitemini Domino, et invoke nomen ejus : notas facite in populis adiunctiones ejus : memento quoniam excusum est nomen ejus. 5. Cantate Domino quoniam magnifice fecit : annuntiate hoc in universa terra. 6. Exulta, et lauda, habitatio Sion : qua magnus in medio tui sanctus Israel.

6. ET DICES (o turba conversa et redempta a Christo) IN DIEILLA, — quando completa in te vides omnia, quae hic de Christo Christique gratia et donis predixi.

(1) Qua proxime dixerat Isaías, Assyriacam liberationem similem fore Ἀργυρία, nunc ostendit, liberatos ex Assyria servitute carmen cantantes relicto Euphrate, quale ex Ἀργυρί in libertatem vindicati quondam mari Arabicus trajecto cecinere. Ceterum, hiujus capituli satis eiusdem conexio demonstrat præcipuum Isaiae objectum, in hac solenni gratiarum actione, non tam esse

CONFITEBOR (laudabo et gratias agam) TIBI, DOMINE ! — quoniam, cum essem mihi ob peccata

liberationem a captivitate Babylonica, sed liberationem a peccato per Messianum salvatorem factam.

In hoc igitur opinio[n]e, primo, enarrat conversionem sortis in meliorem, vers. 1.

Secundo, designat salvatorem hujus letitiae auctorem, vers. 2, 3.

Tertio, excitat populum fidelem ad beneficium a Deo prædicti divulgationem per orbem universum, 4, 5; et ad letitiae et prerogativa sue contestationem, 6.

tratus, per mortem Filii tui Christi conversus est furor tuus in clementiam et gratiam, qua condonans peccata mea consolatus es me.

Nota : Hoc tantum est Dei donum, ut Christinus in haec quiete conscientia, et spe salutis επειτα me hilarescens, jugiter Deo gratias agere, psallere et exultare debeat; adeoque tota vita ejus non aliud sit opere, quam continua letitia et laus Dei, ut quidquid cogitat, loquitur, agit, patitur, Iesu id faciat animo, ac in omnibus temis adversis quam prosperis laudet Deum, immo omnia alacris faciat et subeat ex amore et laude Dei. Ita jubilabit perpetuo, ac incubabit vitam Sanctorum in celis, qui in felici pace, gaudio et delicia permane canunt Alleluia. Hoc est vita exulta, humana et terrena cuncta transcendentis, ecclésis et beatæ. Hinc agunt Angeli omnes, tum ministrantes, tum magis assistentes, qui Dei immensam majestatem, gloriam, pulchritudinem ac beneficentiam contemplantes, semper exsultant, et admirabundū canunt : « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercitum ». Hoc est juge corum negotiorum otiosum et odiosum neglegit. Beati qui hanc capiunt, beati qui hanc viam vilantem inueniunt. Ita S. Franciscus accepta revelatione sua presudicitio[n]is et salutis, quia certo hujus domi se compotem esse et fore intellexit, noctes et dies ne edere, nec habere, nec dormire, nec aliud quid facere poterat quam jubilare, ut gaudio ebris nū eructaret, nisi hoc : « Laudetur Deus, laudetur Deus ! »

Porro varii sunt gradus et modi laudandi Deum: primus est celebrando eum verbis et hymnis, v. g. iterando sepius per diem : « Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto », et : « Te Deum laudamus, te Dominum confitemur », etc. Secundus, vitando peccata (hac enim sunt summum Dei contumacia et vituperium) etiam minima, Teritus, insistendo sanctis actionibus et virtutibus, presertim caritatis et humilitatis (de quo dixi Daniel, iii, 57), casero ad Dei laudem et gloriam, ut monit Apostolus, I Corin. x, 31 : « Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis : omnia in gloriam Dei facite. » Quartus, studiendo perfectioni, et insistendo heroicis operibus (uno enim tali sape plus honorat et celebratur Deus, quam decem communibus), omnesque tentationes, dolores et difficultates, omnia dura et contraria generose superante ex amore et laude Dei.

Quintus, meditando saepe infinitum Dei excellenti, sanctitate, potentiam, amorem, etc.; indeque se existando ad abyssalem Dei reverentiam, laudem et glorificationem, ut pro Deo nihil in mundo alium, nil magnum et sublime, nil laude dignum existimes, quin et te ipsum despicias, dicasque cum Daniele : « Tibi, Domine, gloria; nolis autem confusio faci nostre; » et cum S. Francisco : « Quis tu, Domine? quis ego? Tu abyssus majestatis, sapientie, virtutis et glo-

rie; ego sum abyssus nihil, ignorans, peccatorum et miseriarum. » Utque optes ardenter in vita et morte, in latetis et tristibus, in tempore et aeternitate mille (s' fieri posset) linguis, mille etiam cordibus celebrare Dei laudes.

Sextus, invitando alios vita et voce ad Dei laudem, presertim eos qui Deum ignorant aut blasphemant, v. g. convertendo peccatores, Indos, Japones, etc., atque orando assidue : « Domine, sanctificetur nomen tuum, » ut omnes gentes et homines agnoscent, colant, ament, glorificant. Rursus, invitando omnes Angelos et creaturas, etiam inanimates, ad Dei laudem, ut faciunt tres in formae Babylonica, Danielis, cap. iii : « Benedicite, omnia opera Domini, Domino, et Omnis spiritus laudet Dominum. »

Septimus et perfectissimus est, multa opprobria, persecutio[n]es, errummas, verbera et mortem fortiliter patiente pro Dei gloria. Hinc maxima Dei laus est martyrium. Sic Christus in cruce patendo acerbissima tormenta, convicta et mortem, maxime glorificavit Deum. Ita et SS. Innocentes, maxime. Martyres magis moriendo quam loquendo Deum confessi sunt, ejusque nomen celebrarunt. Ita S. Theodosius Martyr, dum ungulis coste mucidarent, hæc canebat : « Benedicat Dominum in omni tempore; » alii : « Laus tibi, Christe; » alii : « Gloria Patri; » noster Campionius : « Te Deum laudamus. »

2. ECCE DEUS SALVATOR MEUS. — Sic canit Moses,

Exod. xv : « Iste Deus meus, et glorificabo eum. » Vox eius significat miram in rebus desperatis salutem, camque aeternam quam attulit Salvator sive Jesus. Unde aliqui vertunt : « Ecce Deus Iesus meus, » quasi hic puer et Emmanuel nascitur, de quo hactenus egit, nomen significat; sic enim gaudi magnitude, et amoris delicia magis exprimitur. Ad verbum in Hebreo est : « Ecce Deus salus mea. » Salus, id est, Salvator sive Jesus, q. d. Ecce Jesus, qui mihi tutam et tanta misis salutem attulit; quid cui in eis totus exsultet?

Quid ulterius horream? quid timeam? quid amem? quid sperem? quid dicam, nisi, Deus meus, Jesus meus, et omnia? Hinc nomen salutis, id est, Salvatoris, sive Jesus, hoc versus et sequenti repetit.

Non timeo; — quia nihil mihi amplius concius sum, nec uila palresco culpa : « Nihil enim damnacionis (nihil damnable) est illis, qui sunt in Christo Iesu. » Rom. viii, 4. In Hebreo elegans est rhythmus et paronomasia in voce οὐδὲν εἰλεῖ, id est, sperabo, et οὐδὲν εἰπεχαδ, id est illemebo.

FORITUDO MEA. — Accepit a Jesu omne robur meum, quo jugum demonis excusum, et quo deinceps ejus illecebras, vires et peccata superabo. Pulchra et solida ex hoc loco docet S. Prosper, lib. III. De Vita contemplativa, cap. x, que et quanta sit fortitudo Christiana, ac cui mutantur, scilicet uni Deo : « Ave, ait, animi fortitudo ubi est nobis, cui cum Propheta cantamus : For-